

Umsögn Landssamtaka íslenskra stúdenta vegna tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi aðgerðir til eflingar þekkingarsamfélagi á Íslandi til ársins 2025

Landssamtökum íslenskra stúdenta hefur borist til umsagnar frá Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi aðgerðir til eflingar þekkingarsamfélagi á Íslandi til ársins 2025. LÍS fagnar áherslu stjórnvalda á mikilvægi hugvits og þekkingaröflunar fyrir framtíðarþróun íslensks samfélags og vinnumarkaðs. Til margra ára hafa stúdentar bent á að fjármunum varið í menntun er fjárfesting sem borgar sig margfalt til baka til samfélagsins og má túlka þessar tillögur sem svo að stjórnvöld taki undir þann málflutning. Margt er jákvætt í tillögunni, en hér að neðan verður komið inn á þær helstu athugasemdir sem samtökin hafa við tillöguna.

Aðgengi að háskólanámi

Samtökin sjá ástæðu til þess að ítreka strax í upphafi þessarar umsagnar að það er ekki sjálfgefið að geta stundað nám. Stuðningi við námsmenn er verulega ábótavant en líkt og kemur fram í herferðinni *Háskólamenntun í hættu*¹ hefur fjöldi lántaka hjá Menntasjóði hríðfallið á síðastliðnum árum. Skólaárið 2009-2010 tóku 12.393 háskólanemar námslán en tíu árum síðar voru þeir orðnir 4.979. Þessar tölur vekja upp mikilvægar spurningar um aðgengi að háskólamenntun í íslensku samfélagi. Í þessu samhengi er vert að nefna að hér á landi hafa töluvert færri lokið háskólamenntun en í samanburðarlöndum okkar. Í skýrslu OECD² kemur fram að 41,9% ungs fólks á aldrinum 25-34 ára hafa aflað sér háskólamenntunar á Íslandi, samanborið við 49% í Danmörku, 49,2% í Svíþjóð og 55% í Noregi. Niðurstöðurnar verður að taka alvarlega, sér í lagi í samhengi við sílækkandi aðsókn í Menntasjóð námsmanna.

Enn mæta ýmsir hópar stúdenta hindrunum og er nauðsyn á því að endurskoða stuðningskerfi og aðgengi að námi með tilliti til þeirra hópa. Þar má t.d. nefna foreldra og einstaklinga sem glíma

¹ [Háskólamenntun í hættu](#)

² [Education at a glance 2021](#)

við andlega eða líkamleg veikinda. Einnig þarf að tryggja aðgengi íslendinga af erlendum uppruna að námi líkt og er bent á í greinargerð tillögunnar. LÍS tekur undir þær áhyggjur en telur að aðgerðir skorti til þess að fylgja markmiðinu í höfn.

Viðunandi stuðningur við stúdenta er forsenda fyrir eflingu þekkingarsamfélagsins og ætti að vera grundvallaratriði í þessum stefnumótandi aðgerðum. Í ljósi þess að í greinargerð þingsályktunartillögunnar kemur fram að: „aðgengi að háskólanámi hér á landi er nokkuð gott“ kallar stúdentahreyfingin eftir skýrari aðgerðum í þágu bættis aðgengis að námi.

Átak í STEAM-kennsluaðferðum

Samtökin taka undir undir mikilvægi þess að STEM greinar séu eflar og þá sérstaklega með áherslu á skapandi aðferðafræði við kennslu raungreina. Forsendur á baki þessari áherslu stjórnvalda virðast grundvallast á þörfum atvinnulífsins umfram gæði náms eða hag nemenda. LÍS telur varhugavert að efla raungreinar á forsendum vinnumarkaðar en atvinnulífið ætti ekki að stýra þeirri þekkingarsköpun sem á sér stað innan háskólanna. Í ákveðnum tilfellum er nauðsynlegt að háskólasamfélagið sé í góðum tengslum við atvinnulífið en hlutverk háskólanna má ekki einskorðast við þarfir þess. Hlutverk háskóla er að skila þekkingu út í samfélagið og ef háskólanám er sniðið eftir því að snúa hjólum atvinnulífsins er hætt við að námið verði einhæft, tækifærum fækkar og samfélagið staðnar. Þess vegna er nauðsynlegt að tryggja traustar fjárveitingar til allra greina og sjá samtökin ástæðu til þess að ítreka að efling raungreina má ekki vera á kostnað annarra vísindagreina.

Aukið samstarf háskóla

LÍS ítrekar mikilvægi þess að tryggja gagnsæi við ráðstöfun ríkisfés og að háskólar njóti fullnægjandi sjálfstæðis hvað varðar framboð menntunar og áherslur í rannsóknum. Samstarfssjóður háskólanna má ekki tefla því í tvísýnu að háskólar njóti akademísks frelsis.

Í allri umræðu um samstarf og sameiningu háskóla þarf að tryggja fullt samráð við fulltrúa skólanna og stúdenta.

Sameiginleg innritunargátt háskóla

LÍS fagnar áformum um sameiginlega innritunargátt háskólanna og telur sérstaklega jákvætt að upplýsingar um námsframboð og stoðþjónustu séu aðgengilegar á einum stað. Gagnlegt væri að upplýsingar um nám erlendis væru aðgengilegar á slíku svæði sömuleiðis enda koma namar erlendis frá með ómetanlega þekkingu til íslensks samfélags þegar þeir snúa aftur. Þá þarf að huga

að sérstökum upplýsingum fyrir ákveðna hópa svo sem foreldra í námi og nema af erlendum uppruna.

Stúdentar telja mikilvægt að upplýsingar um þróun á vinnumarkaði og starfsvettvang brautskráðra stúdenta verði ekki áhersluatriði í þeim upplýsingum sem koma fram í innritunargáttinni enda eiga atvinnulíf og markaðsöfl hvorki að ráða því hvaða þekking verður til í samfélaginu né að stýra aðsókn í tiltekna greinar.³

Einnig yrði það varhugaverð þróun ef hið opinbera skyldi með svo beinum hætti beina nemum í námsgreinar eftir því hvernig starfskraft atvinnulífs dagsins í dag skortir. Því mikilvægt er að benda á að vinnumarkaðurinn er síbreytilegur og því þarf hið opinbera að stíga varlega til jarðar í þessum efnum.

Stúdentar fagna því að markmið verkefnisins sé að stuðla að góðri ákvörðunartöku tilvonandi nema en telja mikilvægt að halda því til haga að öllu námi, hvort sem því lýkur með prófgráðu eða ekki, fylgir ábati fyrir samfélagið sem og vinnumarkað. Það er jákvætt að nemum séu veittar góðar upplýsingar um nám en ekki má líta á óklárað nám sem tímasóun.

Að lokum ítrekar LÍS mikilvægi þess að stúdentar hafi aðkomu að þróun þessa góða verkefnis.

Nýtt reiknilíkan fyrir fjármögnun háskólastarfs

LÍS fagnar löngu tímabærri endurskoðun reiknilíkans háskólanna enda er hvatinn í núverandi kerfi einsleitur. Samtökin telja mikilvægt að aðgangur að námi, aukin félagsleg vídd, alþjóðavæðing íslenska háskólakerfisins og gæði náms verði höfð að leiðarljósi við gerð stefnumarkmið í nýju reiknilíkani.

Stúdentar taka m.ö.o. undir flest þeirra markmiða sem lögð eru fram í greinargerð þingsályktunartillögunnar en telja að markmið um að námið sé í takt við þarfir nútímasamfélagsins verði að endurskoða. Óljóst er hverjar þarfir samfélagsins eru sem og hver metur þessar þarfir. Þá þarf einnig að skýra hvað verður um þær greinar sem teljast ekki mæta þessum þörfum samkvæmt því mati. Enn og aftur ítreka stúdentar að tryggja þarf fræðasamfélaginu nauðsynlegt sjálfræði svo að þekkingin sem þar skapast taki mið af þörfum samfélagsins alls en ekki stökum þáttum þess.

Að lokum ber að nefna að með nýju reiknilíkani þarf að tryggja aukið fjármagn til háskólastigsins svo ekki skapist sú staða að einhverjar greinar fái aukið fjármagn á kostnað annarra.

³ [Stefna LÍS um nýsköpun og rannsóknir í íslensku háskólasamfélagi](#)

Aukin alþjóðavæðing í háskóla- og vísindastarfi með sérstakri áherslu á fjölgun erlendra nemenda

LÍS fagnar áherslu á aukna alþjóðavæðingu í háskóla- og vísindastarfi en telur að skýrari aðgerðir skorti til þess að ná því markmiði að fjölga erlendum nemum. Samtökin hvetja meðal annars til samstarfs við Flóttamannastofnun Sameinuðu Þjóðanna (UNHCR) um sértækar leiðir til þess að koma háskólanemum á flóttu inn í nám í öruggum ríkjum.

Aukið jafnrétti í háskólum með sérstakri áherslu á fleiri unga karla í háskólanámi og aukið fjarnám

Landssamtökin fagna því að hugað verði að auknu jafnrétti í háskólum. Líkt og stúdentar hafa ítrekað bent á í vetur er hlutfall ungmenna á Íslandi sem hafa lokið háskólanámi töluvert lægra en í samanburðarlöndum og því er mikilvægt að dregið verði úr hindrunum sem stúdentar mæta.

LÍS telur það þó skjóta skökku við að einblína sérstaklega á unga karla og benda samtökin á að sömuleiðis hafa töluvert færri ungar konur lokið háskólanámi á Íslandi en á hinum norðurlöndunum. Hlutfall karla á aldrinum 25-34 sem hafa lokið háskólanámi er 34% á Íslandi samanborið við 41% í Danmörku, 41% í Svíþjóð og 46% í Noregi. Hlutfall kvenna í sama aldurshópi er 51% á Íslandi, 58% í Svíþjóð og Danmörku og 65% í Noregi⁴. Það er því ljóst að það er langt frá því mögulegt að útskýra heildar muninn á menntunarhlutfalli þjóðanna eingöngu út frá þessari breytni.

Því kallar LÍS eftir skýrum og markvissum aðgerðum til þess að fjölga tækifærum fyrir ólíka hópa með það að markmiði að raunverulega verði hugað að jafnrétti í viðum skilningi. Þar má t.d nefna fatlaða nemendur, nemendur af erlendum uppruna, efnaminni hópa, einstaklinga sem glíma við veikindi og nemendur með sértæka námsörðugleika. Eitt dæmi um slíka aðgerð væri að auka sveigjanleika náms m.a. með bættum rafrænum kennsluháttum. Mikilvægast er að stjórnvöld skoði hvers konar hindranir mæta þessum hópum og smíði aðgerðir eftir því.

LÍS telur það að jafna kynjahlutföll háskólanema vera jákvætt markmið í sjálfu sér en bendir þó að það er ekki séríslenskt fyrirbæri að karlar sækji sér síður háskólamenntun, líkt og sjá má af tölunum hér að ofan. Því telja samtökin mikilvægt að líta til fjölbreyttra þátta í þágu þessa markmiðs líkt og kynskipts vinnumarkaðar og launamun kynja⁵.

⁴ [Education at a glance 2021](#)

⁵ Sjá t.d. [tekjusaga stjórnvalda](#)

Endurskoðun laga um Menntasjóð námsmanna, nr. 60/2020.

Landssamtök íslenskra stúdenta ítreka kröfur⁶ stúdenta vegna endurskoðun á lögum um Menntasjóð námsmanna og þá sérstaklega þá grundvallarafstöðu að allar breytingar á sjóðnum verði til þess gerðar að efla hlutverk hans sem félagslegs jöfnunarsjóðs. Líkt og kemur fram fyrir í þessari umsögn er viðunandi stuðningur við stúdenta forsenda fyrir eflingu þekkingarsamfélagsins og því er aukið fjármagn til menntasjóðsins grundvöllur að öllum þeim aðgerðum sem koma fram í þingsályktunartillögu þessari.

Að lokum telja stúdentar að skýra þurfi betur hvers konar hugvit það er sem eigi að verða „stærsta útflutningsgrein þjóðarinnar“. Enn fremur ber að undirstrika mikilvægi þess að verðmæti hugvitsins grundvallist ekki á útflutningi þess heldur þjónar hugvitið ýmsum samfélagslegum þörfum sem ekki verða skilgreindar út frá mælikvörðum markaðarins.

Fyrir hönd Landssamtaka íslenskra stúdenta

Alexandra Ýr van Erven

Forseti Landssamtaka íslenskra stúdenta

⁶ Sjá kröfur Landssamtaka íslenskra stúdenta [hér](#).